

א) אהלות פ"א מ"ו, ב) ל"ז על האסקופה כולה, ג) ר"ש, א) [בס"פ: אין מנעין], ד) זה הוא דבור בפני עצמו, מהר"ם, ב) ג"ז, ה) דבור בפני עצמו, מהר"ם, א) ל"ז אלא, ר"ש,

העור והרוטב פרק תשיעי חולין

קבו.

עין משפט נר מצוה

כג א מ"י פכ"ה מהל' טומאת מת הל"ז:

לעזי רש"י

בט"ו"ל, חלק מהמשקוף שבו הדלת חובטת.

שיטה מקובצת

א) ר' יוסי אומר רואין את הטומאה מבנגד השקוף; ב) ודקא אמרת על האסקופה כולה טמא: ג) דפליג עליה דר' יוסי ר"ש הוא: ד) טהורי מטרה אלא דשמעיה דקאמר ת"ק: ה) וטעמא משום דנקטת ברישא: ו) משום דרופנו העליון נ"ב ג"א בס"י משום דרופנו ראשו מאהיל וכו': ז) השתא קס"ד דאדאין בצוארו טפח קאי: ח) אף בדרך כניסתה היא מוציאה טומאתה. (נ"ב וה"ג תניא) א"נ פעמים שהוא מקיא וכן שוליו וכו' כן מצאתי בס"י אחד:

ה"ג וסני עלה ורבי יוסי מטהר אהייה אי נימא אסיפא תנא קמא נמי טהורי מטהר אלא דקאמר ת"ק הביים טמא אי משום דדרך טומאה לנאס כו' ולא גרסינן אלא לאו ארישא. דהא ברישא בהדיא תנן זה ורבי יוסי מטהר: אי נימא אסיפא. וכדקתני הא ת"ק נמי מטהר: אלא שמעיה לת"ק דקאמר הביים טמא כל היכא דמשכחת חדא מהנך תרי טעמי אי משום דרך טומאה לנאס כגון רישא דיש זה פותח טפח דלין כאן טומאה טמונה אלא משום דסופה לנאס ואי משום דטומאה טמונה בוקעת מדנקט רישא יש זה פותח טפח ותנא סיפא עלה העמידה צפתה ופתחה לחוץ הביים טהור ושמעינן מינה טעמא דיש זה פותח טפח דלין כאן אהל טומאה טמונה הא אין זה פותח טפח אפילו העמידה צפתה ופתחה לחוץ הביים טמא מפני שטומאה טמונה בוקעת והוה כאילו מוטלת בקרקע הביים והביים מאהיל עליה: וקא"ל ר' יוסי. ברישא דקאמרת גבי יש זה פותח טפח הביים טמא מפני שדרך טומאה לנאס יכול הוא להוציאה לחוץ: ודקאמרת. בסיפא הביים טהור וטעמא דמשום דנקט ברישא יש זה פותח טפח הא אין זה פותח טפח הביים טמא משום דטומאה טמונה בוקעת לאו מילתא היא דטומאה טמונה אינה בוקעת: הכלל שאכל נשר המט ומט הכלל. דאילו חי אפילו נכנס לביים הביים טהור כדאמר בבהמה הנקשה (לעיל דף ע"ב). דטומאה הבלועה בצעלי חיים אינה מטמאה: אלא על האסקופה. ווארו לפנים: אם יש צוארו פוסח טפח. רוח טפח צוארו: מביא אס הטומאה. ומשום דרופנו העליון מאהיל על הטומאה וראשו השני ממשיך האהל לביים ויוצאה דרך פיו לביים ואע"ג דלין לה אהל שחללו טפח סבר ר"מ דממשך הוהיל ורובו טפח: ואם לאו אין מביא אס הטומאה. דכל שאין צו רוח טפח אינו אהל כדתנן (אהלות פ"ג מ"ו) טפח על טפח על רוח טפח מרובע מביא את הטומאה: רבי יוסי אומר רואים אס הטומאה. קס"ד דה"ק בדוקין בגופו את מקום הטומאה אס היה מן המשקוף ולפנים: הביים טמא. השתא קס"ד ואלדאין צוארו טפח קאי דקאמר ר"מ הביים טהור וקא"ל רבי יוסי אס הטומאה מן המשקוף ולפנים אע"פ שאין צוארו רוחב להיות הוא אהל הרי יש כאן אהל גדול שהביים מאהיל על הטומאה וסתם חלל הגרון אין צו טפח והוהיל לה טומאה טמונה: מן המשקוף ולחוץ הביים טהור. שהרי אין כאן לא בית מאהיל ולא אהל טפח שיהא ממשיכה לחוץ הביים: פיו לפנים. ונקב וצו לחוץ הביים טהור אס טומאה מצחוץ ומשום המשכה לא מטמאין ליה שהרי אין דרך מאכל לנאס דרך הפה אלא דרך השוליים נקב הריעי: פיו לחוץ. ושוליו לפנים: הביים טמא. שהרי דרך פתח קטן הזה על כרחך היה סופה לנאס: זין קד וזין קד. פיו לפנים או פיו לחוץ זין טומאה מבנגד המשקוף ולפנים זין שהוא לחוץ זין שצוארו טפח זין אין צוארו טפח ואכולהו פליג פיו לפנים טמא ואע"פ שאין סופו לנאס דרך כאן קסבר יואף בדרך כניסתה היא מוציאה טומאתה אי נמי פעמים שהיה מקיא וכן שוליו לפנים מפני שדרכה לנאס דרך זה: מאי לאו אלאין צוארו טפח קאי רבי יוסי. ואמר דאס טומאה מן המשקוף ולפנים טמא ואע"פ שאין כאן המשכה מטמא ליה משום שהביים מאהיל על טומאה טמונה: אומר רבא. ר' יוסי לאו אלאין צוארו טפח קאי ולחומר דהתם אפי' טומאה בפנים הביים טהור דטומאה טמונה אינה בוקעת אלא איש צוארו פותח טפח קאי ולקולא דקאמר ר"מ אהל הצואר ממשיך הטומאה לביים הוהיל ורובו טפח ואע"פ שאין חללו טפח וקאמר ליה רבי יוסי רואין את חלל הטומאה חלל הצואר אס יש בחללו טפח ממשיך ואס לאו אינו ממשיך. והאי רואין את הטומאה לאו רואין את מקום שכיבתה הטומאה קאמר דאמקום שכיבתה לא חיישינן דלא שני לן אס צבית אס לחוץ לביים שאין טומאת הביים אלא משום המשכה אלא רואין את חללה קאמר ודקמסיים בסיפא אס מבנגד המשקוף ולפנים כו' מילתא אחרייתא היא: ובפרטי פליג. וה"ק ליה לר"מ דקאמרת לענין המשכה אס יש צוארו כולו עם עובי דפנותיו רחב טפח ממשיך אן חלל טפח צענין: ודקאמרת על האסקופה כולה הביים טמא. ואע"פ שאין פיו מן השקוף ולפנים דקחשבת כל האסקופה כלפנים והאסקופה רחבה ושקוף מחומך צו שהדלת נוקף ושוקף צו כשסוגרין אותו ומהוהו שקוף ולפנים הי כלפנים: שקוף. בט"ו"ל צלע"ו כמו שאנו עושין למפתן ולמשקוף העליון מקום שהדלת נוקף עליהן. ולשון שקיפה היא הכאה שנוקף דבר על צבירו כדמתרגמינן חבורה (שמות כ"ב) משקופי עלה נדף (ויקרא כ"ו) טרפא דשקיף שדופות קדים (בבב"ב מ"א) שקיפין קידום חבוטות ברוח: מאן טמא. דלעיל (דף קכ"ה): דהנוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית דקתני טהור דלא מנטרפי אלא מגע ואהל לאו חד שמא הוא ופליג אדר' יוסי דקרי ליה לנאס נוגע שלש

אם יש בצוארו פותח טפח כו'. תימה אי צוארו של כלב חשיב דבר שאין מקבל טומאה כי יש צוארו פותח טפח מאי הוה נהי דרבי מאיר אית ליה חוקקים להשלים מ"מ הא ממעט הבשר את האויר מטפח ואינה יכולה טומאה לנאס ואי חשיב דבר המקבל טומאה היכי קאמר ר' יוסי רואים את חלל הטומאה הא אס אין צוללה טפח אינו מביא ואמאי והא אינו יכול לחוץ והרי הוא כפתוח לביים ומיהו אפשר דמ"מ לרבי יוסי הביים טהור דכיון שאין בחלל טפח אין כאן אהל שימשוך טומאה לביים ופוסקת הטומאה צחוץ אך קשה נהי דבשר אפשר שאינו חוץ ענמות אמאי אין חוץ וי"ל כיון דאית ליה לר"מ חוקקין ויש בהם אויר קנת דהענמות אין סותמים כל הנקב אלא ממעטין ומסתמא אין מצטלין וסופו להוסיא משם לא חיישי כדפרישית פ' לא יחפור (ב"ב דף י"ט): מאי לאו אלאין בצוארו פותח טפח. ורואין היינו רואין את הטומאה אס היא כנגד השקוף או לא: אמר רבא ה"ק כו'. לא הוה מצי למימר דאיש צוארו פותח טפח קאי ולא צא לחוץ אלא דלא חשיב לשקוף אהל ורואין אלא כלב לא קאי דלא שייך למימר לשון רואין אלא דהא מונח קמן אלא אטומאה שהיא בפנים או אהל שייך לומר רואין: אלא בתר דא"ל א"ל ר' יוסי דלא צעי חלל טפח לטעמיה דאית ליה צפ"ק דשבת (דף י"ז): דחוקקין להשלים גבי זרק ונח צבור כל שהוא ונהי דצפ"ק דערוצין (דף י"א): גבי כיפה לא אמר חוקקין להשלים אלא כשיש צרגליה ארבע ה"מ גבי מוחה דכתיב (דברים י"א) ובשערין וצעינן שער חסוד אכל צעלמא אפי' אין סס ד' חוקקין וז"ע סס ו' ונראה דהן שמעמא מיירי כשאין טפח מן השקוף ולחוץ ובסוגרין הדלת הוא כאהל בפנים עצמו ואין אהל פחות מטפח א' ור' אלעזר אמר פיו לפנים הביים טהור לחוץ הביים טמא מפני שטומאה יוצאה דרך שוליו ונראה דר' אלעזר לאו אכלב דרבי יוסי קאי דר' יוסי בכלל שיש צוארו חלל פותח טפח איירי ורבי אלעזר שאין בחלל פותח טפח מדקאמר פיו לפנים הביים טהור ו' אלמא בתם כלבים איירי שאין צוארם פותח טפח: מאן תנא דפ"ג ע"ה דרבי יוסי ר"ש היא. פ"ה מאן תנא דאמר לעיל נוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית טהור דלא מנטרף אלמא תרי שמי נינהו דאהל לאו היינו נגייעה וקשה דהתם אפי' רבי יוסי מודה זין לאביי זין לרבא דהא למעלה מטפח אהל בהמשכה הוא ונראה לפרש דאמאי דקאמר לעיל מאן האי תנא דחשיב ליה לנאס נגייעה ר' יוסי מכלל דאיכא דפליג עליה וקאמר מאן האי תנא: ע"כ

הדלת הוא כאהל בפנים עצמו ואין אהל פחות מטפח א' ור' אלעזר אמר פיו לפנים הביים טהור לחוץ הביים טמא מפני שטומאה יוצאה דרך שוליו ונראה דר' אלעזר לאו אכלב דרבי יוסי קאי דר' יוסי בכלל שיש צוארו חלל פותח טפח איירי ורבי אלעזר שאין בחלל פותח טפח מדקאמר פיו לפנים הביים טהור ו' אלמא בתם כלבים איירי שאין צוארם פותח טפח: מאן תנא דפ"ג ע"ה דרבי יוסי ר"ש היא. פ"ה מאן תנא דאמר לעיל נוגע בחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל חצי זית טהור דלא מנטרף אלמא תרי שמי נינהו דאהל לאו היינו נגייעה וקשה דהתם אפי' רבי יוסי מודה זין לאביי זין לרבא דהא למעלה מטפח אהל בהמשכה הוא ונראה לפרש דאמאי דקאמר לעיל מאן האי תנא דחשיב ליה לנאס נגייעה ר' יוסי מכלל דאיכא דפליג עליה וקאמר מאן האי תנא: ע"כ

שלש

א [מיי] פ"ב מהלכות
טומאת מת הלכה יא]:
ב [מיי] שם הלכה יז]:
ג [מיי] פ"ב מהל' שאר
אבות הטומאות ה'
יב וע"ש כ"מ:
ה ד מיי פ"ד מהל'
שאר אבות הטומאות
הלכה י:
ו ה מיי שם הל' יא]:

שיטה מקובצת

[ל] השלישית אין בהן:
ט והיכן מגעו באחת
מהן: [א] והיכן אהלו בא'
מהן: [ז] והיכן משאו בא'
מהם: [ט] הדר פשטה
מחוסר נקיבה כמחוסר
מעשה דמי כצ"ל וניב
הדר פשטה כלל וכי היתה
גורסה של הרמב"ם וז"ל
ע"פ פ"ק שני מהלכות
שאר אבות הטומאות
והתוספות גורס' כגורסת
הרי"ם מטראני ד"ל ע"פ
תוס' בבא קמא דף כה
ע"ב ט: [ז] כל ששמו
עכבר אביא עכבר שבים:
[ז] אי על הארץ ניב ג"א
כספר דמי ד' ישן או
אינו אומר על הארץ אלא
על כולו הסי'ד: [ט] יכול
אפי' ניקבה לא חרי טמא
כצ"ל וניב ג"א ברש"י כ"י
אחד יכול אפי' ניקבה ת"ל
הנוגע ה"א דהנוגע דריש
נוגע מצי למיכתב וכתב
הנוגע משמע כל הנוגע
שתמצא לומר ואפי' לא
נגע אלא אפשר הוא
ש"מ את שאפשר ליגע
וכו': [ז] הימנה באמצעייתה
מתוך הכוליא וכן בשר:
[יא] ואצ"פ שלא נגע
אלא בקליפתה שהשומר:
[יג] נוצר מאדמה ומין
אדמה יש המשורץ
עכברים כאשפה השריפת
תולעים: [יג] הימני או
השמאלי נמחקו שלשת
תיבות אלו: [יז] ה"א
יתירא נדרשת ניב תוס'
כבורות דף ר' ע"ב:
[טז] שער ראשו וקנהו
המחובר לו אם יכניסנו
לחוכו הרי נגע ונטמא
השער המחובר לו הרי
הוא כבשר בין שיער
הטהור שנגע בטומאה בין
שיער הטמא שנגע בו
הטהור דתניא בת"כ הנוגע
וכי כצ"ל. וניב ג"א
שנגע בטהור דתניא וכו'.
עוד ניב ע"פ תוס' ב"ק
דף כה ע"ב: [טז] ולא
בקלקליו שעליו קלקלין
הוא ערוב: [יז] חציו על
פני כולו כל ארכו של
שרץ: [יז] או אינו אומר
על הארץ אלא על הארץ
יטמא כלומר אומר אני
לא. וניב ג"א כלומר או
אני לא וכו': [יט] גולל
ודופק מטמא במגע ובאהל
ואין מטמא במשא וצ"ע
מנא לן הא דבשלמא
למיי' בפ' בהמה המקשה
דגולל כצ"ל:

עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא אבל לא באהל. פ"ב בקונטרס
דהלמ"מ הוא ואי אפשר לומר כן דמקראי ילפינן לה בניזיר
פרק כהן גדול (דף נג:.) ולא הוי הלכה אלא מה שהנוזר מגלח עליו
אע"פ דלא מטמא באהל: י"ז גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואין

שלוש טומאות פורשות מן המת שתיים בכל
אחת [ט] ושלישית אין בהן ואלו הן "מלא תרווד
רקב יעוצם כשעורה וגולל ודופק מלא תרווד
רקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע
והיכן מגעו [ט] עם אחת מהן עצם כשעורה
מטמא במשא ובמגע ואינו מטמא באהל
והיכן אהלו [ט] עם אחת מהן גולל ודופק מטמא
במגע ובאהל ואינו מטמא במשא והיכן משאו
[ט] עם אחד מהן: קוליות נבלה וקוליות השריץ
וכו': ת"ר י' בנבלתה ולא בקוליות סתומה, יכול
אפילו ניקבה ת"ל הנוגע יטמא את שאפשר
ליגע טמא ואת שאי אפשר ליגע טהור א"ל
רבי זירא לאביי אלא מעתה בהמה בעורה
לא תטמא פוק חזי כמה נקבים יש בה א"ל רב
פפא לרבא אלא מעתה כוליא בחלבה לא
תטמא תא חזי כמה חוטין נמשכין הימנה בעי
רב אושעיא חישב עליה לנוקבה ולא ניקבה
מהו מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה דמי או
לא הדר פשטה [ט] מחוסר נקיבה לאו כמחוסר
מעשה דמי: **מתני'** [ט] ביצת השריץ המרוקמת
טהורה ניקבה כל שהוא טמא עכבר שהציו
בשר והציו אדמה הנוגע בבשר טמא באדמה
טהור רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה
שכנגד הבשר טמא: **גמ'** ת"ר ² הטמאים
לרבות ביצת השריץ וקוליות השריץ יכול אפי'
לא ריקמה ת"ל ² השריץ מה שריץ שרקם אף
ביצת השריץ שרקמה יכול אפי' לא ניקבו ת"ל
הנוגע יטמא את שאפשר ליגע טמא ואת
שאי אפשר ליגע טהור וכמה נקיבתה כחוט
השערה שאפשר ליגע כחוט השערה: עכבר
שהציו [וכו']:] אמר רבי יהושע בן לוי והוא
שהשריץ על פני כולו איכא דמתני לה
אסיפא רבי יהודה אומר אף הנוגע באדמה
שכנגד בשר טמא אמר ר' יהושע בן לוי והוא
שהשריץ על פני כולו מאן דמתני לה ארישא
כל שכן אסיפא ומאן דמתני לה אסיפא אבל
רישא אע"ג דלא השריץ ת"ר מתוך שנאמר

שלש טומאות פורשות לו. טומאות הרבה פורשות מן המת כגון כוית
בשר ושדרה וגלגולת שלח חסרו ורובע עצמות ומלא תרווד רקב ועצם
כשעורה ורוב המנין והצנין אלא שלש טומאות פורשות ממנו ששונות
דדבר זה שיש בכל אחת שתיים מטומאותיו של מת או מגע ומשא בלא
אהל או מגע ואהל בלא מגע או משא או משא
ואהל בלא מגע והשלישית אין בה:
ואלו הן. הג' הפורשות שהמשפט הזה
נוהג בהן: **מלא תרווד רקב ועצם**
כשעורה וגולל ודופק. גולל זה כסוי
העליון דף שנומנין על המת דופק זה
דף הנימין כדצ"ד ורבינו לכו מקראי
דפ' בהמה המקשה (לעיל דף עב.) והק' ²
תרי חדא טומאה ניהו ששניהם יולאים
ממקרא אחד וטומאתן שיה אכל שאר
פורשים מן המת כל ג' טומאות המת
נוהגים בהם: **מלא תרווד רקב מטמא**
במשא ואהל. שהרי נושא את כולו [ט]:
ואינו מטמא במגע. שאין נוגע בכולן.
והיינו פליגא דר' יוסי דלמר מלא
תרווד רקב מטמא במגע דקרייה לאהל
מגע: והיכן **מגעו.** של מת: **באחס**
מהן. בכל אחת מאלו השמים הנותרות:
עצם כשעורה. הלמ"מ דמגע ומשא
אית ליה ולא אהל כדאמרין בניזיר (דף
נג:.) עצם כשעורה הלכה: והיכן
אהלו. של מת: **גולל ודופק.** נמי

הלכה גמירי לה בבהמה המקשה (לעיל
דף עב.) ולמאן דנפקא ליה התם מקרא
לא ידענא מהיכן אימעיש משא:
טויכול אפי' נקבה. לאט הוי טמא:
ת"ל הנוגע יטמא. י"ד יתירא דריש:
חס שאפשר ליגע טמא. שם טומאה
עליו הילכך אע"פ דלא נגע אלא בעצם
טמא דשומר מכניס ומוזיל טומאה:
בהמה בתוך עורה. כל זמן שלא
הופשטה כלל: לא טמא. דהא אי
אפשר ליגע בצער: כמה נקבים יש
בה. הפה והחוטם והעיניים: חלז
אינו טמא כדכתיב יעשה לכל מלאכה
ותניא בגמרא דכל שעה בצפסחים (דף
כג.) מלאכה מה ת"ל לכל מלאכה שיכול
למלאכה הדיוט יהא טהור למלאכה:
גזיה יהא טמא ת"ל לכל מלאכה:
פוליא. המכוסה בחלצה לא טמא
הואיל ואי אפשר ליגע בה: **נמשכן**
הימנה. באמצעייתה [ז] וכן צער:
מתני' ביצת השריץ. יש שרץ שהוא
מטיל ביצים על והלטהו וחוטמו:
המרוקמת. שער צה אפרוח:
טהורה לפי שאי אפשר ליגע בה:
ניקבה כל שהוא טמא. ואע"פ שלא
נגע אלא [ט] שהשומר מוזיל טומאה:
יש מין עכבר שאינו פרה ורבה אלא
מעצמו נוצר מאדמה י"א כאשפה

הלכה גמירי לה בבהמה המקשה (לעיל
דף עב.) ולמאן דנפקא ליה התם מקרא
לא ידענא מהיכן אימעיש משא:
טויכול אפי' נקבה. לאט הוי טמא:
ת"ל הנוגע יטמא. י"ד יתירא דריש:
חס שאפשר ליגע טמא. שם טומאה
עליו הילכך אע"פ דלא נגע אלא בעצם
טמא דשומר מכניס ומוזיל טומאה:
בהמה בתוך עורה. כל זמן שלא
הופשטה כלל: לא טמא. דהא אי
אפשר ליגע בצער: כמה נקבים יש
בה. הפה והחוטם והעיניים: חלז
אינו טמא כדכתיב יעשה לכל מלאכה
ותניא בגמרא דכל שעה בצפסחים (דף
כג.) מלאכה מה ת"ל לכל מלאכה שיכול
למלאכה הדיוט יהא טהור למלאכה:
גזיה יהא טמא ת"ל לכל מלאכה:
פוליא. המכוסה בחלצה לא טמא
הואיל ואי אפשר ליגע בה: **נמשכן**
הימנה. באמצעייתה [ז] וכן צער:
מתני' ביצת השריץ. יש שרץ שהוא
מטיל ביצים על והלטהו וחוטמו:
המרוקמת. שער צה אפרוח:
טהורה לפי שאי אפשר ליגע בה:
ניקבה כל שהוא טמא. ואע"פ שלא
נגע אלא [ט] שהשומר מוזיל טומאה:
יש מין עכבר שאינו פרה ורבה אלא
מעצמו נוצר מאדמה י"א כאשפה

המשרתת תולעים ואם עדיין לא נצרב העכבר אלא כדו אחד י"א הימני או השמאלי הנוגע בצער טמא באדמה שכנגדו טהור: **גמ'** הטמאים.
אלה הטמאים י"א יתירא נדרשת לכמה דרשות לאסור לרין ורוטבין (לעיל דף ק"ב:) ולעורומיהן כצערן (לעיל דף ק"ב:) ולביצת השריץ: ת"ל
השרץ. הטמאים לכל בכל השרץ: **כחות השערה.** שער ראשו וקוניטו אס יכניסו לתוכו הרי נגע וטמא שהשער המחובר הרי הוא כצער בין
שער טהור הנוגע בטומאה בין שער טמא שנגע בו הטהור וכו' (כ"י) הנוגע בצער הוצ [ויקרא טז] ולא בנזאה שעליו ויטולא בקילקלין. הוא עירבוב
שער תלוש המתקשה [ט] ונאסף בשערו שעל החמה ושעל השחי פולטרי"ץ בלע"ז ואינס מחוברין לבשר להכי קרי ליה קילקלין מה קילקלין זה מקושר
כנגד החוץ אף הני שערות קשורין ומכוסין שם כן מנאחתי דצדרי רב האי. יכול שאני מוזיל את השער ואת הנאפרין ת"ל טמא [שם] הא למדת
ששער הטמא הרי הוא כצער. ושער הטהור נמי תניא התם [וכן] וכל אשר יגע בו הוצ [שם] צו ולא בנזאה שעליו ולא בקילקלין שעליו יכול שאני
מוזיל את השער ואת הנאפרין ת"ל יטמא [שם]: והוא שהשריץ. חציו על פניו ארכו של שרץ מראשו ועד רגליו כלומר שמאל א' הוא נעשה צער
ולחכי טמא אס נגע בצער דחשיב שרץ הוא: מאן דמסני לה. להא דר' יהושע ארישא דמייירי בנוגע בצער ואפ"ה מטהר ליה ריב"ל אס לא
השריץ על פני כולו: כ"ש אסיפא. אדר' יהודה דמייירי בנוגע בצדמה דאשמעינן דלא טימא ר' יהודה צער אלא אס כן השריץ על פני
כולו [ט] דהכי מסתבר שפיר. [ט] ולקמן [קסא]. מנא כל שיש ציבצה יש צים חוץ מן החולדה: **עכבר שצים.** דג הוא דומה לעכבר ועכבר שמו: והין
הוא. מדינא נפקא ליה דלא מטמא ולא כריכא קרא: מה חולדה מין הגולל על הארץ. ולא שצים שהרי אין חולדה צים: אף **עכבר.** אף
על פי שיש ממינו צים לא טימא אלא מין הארץ: י"א על הארץ יכול על הארץ יטמא. כלומר אומר אני לא אדרשנו לך במדה זו אלא
לכך צא לומר על הארץ יטמא בין עכבר הים בין עכבר היבשה אס על הארץ נגע בטהור יטמאנו ואס נפל לים ושם נגע בטהור לא יטמא:
ת"ל

א [מספתא ספ"ח],
ב ולא כצ"ל רש"ל,
ג [ויקרא ז'] ד [מזרע]
ה מללגא דזבים פרק ג,
ו ס"א ונאסף בשערות
פולטרי"ץ בלע"ז כו'
ז וממק שעל החמה ושעל
השחי, [ז] ע"פ פירוש
ר"ה ג' מקואות פ"ט מ"ב,
ח [מזרע מילתא דזבים
פרק ז', ח] [ז"ל
הכי מסתבר שפיר לקמן
בסמ"ך] ט [דבור זה
אלקמן מנא ש"ך אמר ד"ה
מה חולדה כו' שהרי אין
חולדה צים, י] [ועיין תוס'
שם ד"ה ואלא, ט] [לעיל
ק"ז].

תורה אור השלם

1. וכי יבית מן ההקמה
אשר היא לכם לאבכה
הנבע בנבלתה יטמא עד
הקברה: ויקרא יא לט
2. אלה הטמאים לכם
בכל השריץ כל הנגע
דהם במתם יטמא עד
הקברה: ויקרא יא לא
3. וזה לכם הטמא
בשריץ השריץ על הארץ
החולד והעכבר והצב
למיניהם: ויקרא יא כט

לעני רש"י

פולטרי"ץ [פולטי"ל].
קבוצת שערות.

א) וכן משמע עוד להדיא
בתוס' שנת דף פ"ב ע"ב ד"ה
שעורין נקבתי הכא מחוסר
נקיבה כמחוסר מעשה דמי
פ"ט.

העור והרוטב פרק תשיעי חולין

קבו.

עין משפט נר מצוה

אז א מיי פ"ב מהל' שאר
אבות העומדות עליה:

לעזי רש"י

ביביונ"ש. בונים (חיות).

שיטה מקובצת

א כל מקום ששורץ או אינו אומר השורץ אלא השורץ כל המשורץ: א כל ח"ד הצב למינהו. ג"ב עיין ר"ש ריש מס' כלים: א להביא הקורבן וכו' יצא ערוך כך צריך להיות מנוקד: ז אף בים הוא שט עכבר הארץ: ט דה"ק על הארץ יטמא ואפילו עכבר חום: י עכבר ויחא לן למדרש: יא דמברית מן הים לטומאה: יב כתיב השורץ דמשמע כל מקום ששורץ: יג לפסוק זה יצא למינהו משום דמיירי בסלמנדרא: יד חיות המצויות באותו מקום. י"ב בקצת פירושי רש"י ז"ל כ"י כתוב ביבוי דגדש חיות המצויות בגדש ע"כ: י"א אנשי ועד הן הביאו וכו' דאותן של וידעו מוונגי כלאים היו ליטא אחריו ועד אינו מקום רשעים אלא רב הונא היה מתמה שראה ערוך יוצא מנחש א"ל ר"ש החסיד אין לתמוה בבריב אמר הקב"ה הם הביאו וכו' אבריות קאי אני לא בראתי כלאים והם הבריות בימי ענה הרכיבו כלאים ויצא מהם פדו ובאוותו יום גורתי עליהם גורה זו להרבות להם מויקים והכי דריש ליה בבראשית רבה נפחש פ"צ מה עשה הקב"ה בימי ענה הביא חכונא נחש ווונגי לתרדון צב ויצא מהן ערוך: לא היה אדם שהתמו פרידה לבנה וחיה לא היה אדם שנשכבו ערוך חיה: י"א והא"ך יצא אותו ערוך מצב ומנחש נס בתוך נס חויה דאי נמי תשמיען שוה נס הוא שמנח את מינו וכרוך על שאינו מינו ועוד שאין יולדין זה מזה הס"ד: י"א פ"י בקונטרס מין חיות שקורין ביברונאש:

תלמוד אומר בשרץ. וא"ת למה לי קרא דבשרץ ממילא כיון דאיכא לאקושי לקולא ולחומרלא לחומרלא מקשינן דהא לעיל אי לא על הארץ למעוטי עכבר שזים הוא אזלינן לחומרלא ואומר רבינו יצחק דאכטריך בשרץ לעכבר שחזיו בשר וחזיו אדמה משום דהשורץ משמע טפי כל שהוא.

משורץ: ביה לי הכא ומה לי הכא. ומ"מ אכטריך השורץ כל מקום ששורץ דלא נעטע מעל הארץ תרוייהו ירד לים ועכבר שזים: פ"ג ביברי דגדש אינן מן הישוב. פירש בקונטרס י"א דיברונ"ש זלע"ז שאין לוקים עליהן משום שהן השורץ שהן גדלות זמים ור"ת אומר דגרסינן ציברי ונרש ועיירות הן כדמשמע בכליל מעבדין (ע"י צ"ח דף טו). הני מעלות ומורדות י"א דיצברי ונרש אוקינן וצ"ק דסוטה (דף י"ג) גזי ירד שמשון תמננה ועל יתודה תמננה אמר רב פפא חלד תמננה הואי דמהאי גיסא סלקי ומהאי נחמי ו כמו [שם] ורדיניא וציברי [ושוקא] דנרש וקאי הכא אקרא דאייתי לעיל האינוני כל יושבי חלד וקאמר דהני אינן מן הישוב כלומר בכלל יושבי חלד כי רשעים הם וכיוצא בזה אמר פ"ק דקדושין (דף מ:) כל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב והיינו דלמר רב פפא בסמוך צממא נרש כו': דרמנא

גדלות בים ויש לך בריות גדלות ביבשה שבים אילמלי עולות ביבשה מיד מתות שביבשה אילמלי יורדות לים מיד מתות יש לך בריות גדלות באור ויש לך בריות גדלות באויר שבאויר אילמלי יורדות לאור מיד מתות לאויר ה' תנו רבנן כל שיש ביבשה יש בים חוץ מן החולדה אמר ר' יורא מאי קראה האינוני כל יושבי חלד אמר רב הונא בריה דרב יהושע ביברי דגדש אינן מן הישוב אמר רב פפא בשמתא גרש תרביה משכיה ואליתיה ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה' אמר רב פפא לא אבה נרש שמוע דבר ה' אמר רב גידל אמר רב גרשאה נשקד מני ככך נהר פקודאה לויך מגלימא שפירא דחוי עלך פומבדיתאה לויך אשני אושפיוך אמר רב הונא בר תורתא פעם אחת הלכתי לוועד וראיתי נחש שהוא כרוך על הצב לימים יצא ערוך מביניהם וכשבאתי לפני ר' שמעון החסיד אמר לי אמר הקב"ה הם הביאו בריה שלא בראתי בעולמי אף אני אביא עליהם בריה שלא בראתי בעולמי והאמר מר כל שתשמישן ועיבורן שוה יולדין ומגדלין זה מזה וכל שאין תשמישן ועיבורן שוה אין יולדין ומגדלין זה מזה אמר רב ג' גם בתוך גם האי פורענותא הוא מאי נם בתוך גם לפורענות: ברתני' האבר והבשר המודלדין בבהמה מממאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר נשחטה

פ"ל השורץ. הוה ליה למימר וזה לכו הטמא בשרץ הארץ וכו' בשרץ השורץ על הארץ איימר ליה השורץ לדרוש כל מקום שהוא יכול לשרוץ לרשות ולנוע והרי אף בים הוא שט ושמיינו עכבר הארץ הלכך ע"כ על הארץ למין הארץ הוא דלמא ולאו למעוטי ירד לים: או אינו. אומר השורץ לדרשה זו אלא למעוטי עכבר הנוצר מאלמה: שאין פרה ורבה. כלומר שלא היה מפריה ורביה של עכבר לפי שנוצר מאלו האיל שאינו משרץ טהור דהאי שורץ לשון פרו וישרטו הוא (שמות א) ולא לשון ריחוש וניעונו ולעולם ירד לים לא יטמא דהכי קאמר על הארץ ואפילו עכבר הים ירד לים לא יטמא ואפילו של יבשה והשורץ ופרה ורבה יטמא שאינו שורץ לא יטמא: ודיו הוא. דלא נימטמיה מכלל טומאה ולא נדרוש הכי דהא טומא כל ששמו עכבר ויחא ליה לא למדרש השורץ לרצוי ירד לים ולא למעוטי האי. ולקמיה פריך הא מטהר עכבר הים ממיטוטא דעל הארץ ומאי חויה דמיטוטא לעכבר הים ורצוי לירד לים: בשרץ. קרא ימירא הוא דהא כתיב בתרוייהו אלה הטמאים לכל צבל השרץ: ואימא השורץ. לא דרשין ליה הכי כל מקום שהוא רוחש ולרבות עכבר הארץ שירד לים אלא הכי דרשין השורץ כל שהוא פרה ורבה לרבות עכבר הים ומיעוט דעל הארץ דמשמע על הארץ יטמא ולא שרץ הים אלא לאורוי דלמד זה על הארץ יטמא ירד לים לים מוטמאין: א"ל ומאחר דשויסיה אין מקום טומאה. דמרבית זמין הים לטומאה: מה לי. צעודו בים מה לי ילא לחוץ אין נוח לדרוש המקראות צמדה זו אלא לומר דבר הנקובל: ופריקין האי על הארץ מיבעי ליה להוליא ספק טומאה לפי. שרץ מת פ' על המים ספק נגע ספק לא נגע אף צרבות היסוד ספקו טהור ומהאי קרא נפקא לן בפרק בתרא דמיר (דף סד) כתיב והשרץ כל מקום ששורץ ואפילו על המים וכתיב על הארץ הא כיצד כאן צטומאת ודאי כאן צטומאת ספק: ערוך. מן הכז ומן הנחש הוא צא כדלקמן: וכן הנפילים. שרץ מין א"ל וסלמנדרא. שרץ הנולד מן האור

מעני הדם על ידי נשפים והסך מדמו אין האור שולט בו וקיים ליה לר"ע דמינא דצב הוא: לפסוק זה. יטמאש דמיירי בסלמנדרא: יש לך צריות גדלות באור. סלמנדרא: יושבי חלד. יושבי הארץ שהוא מקום מיושב לחולדות: ציברי דגדש. ציביות המצויות כולס כולם יהיו צממא: סרביה משכיה ואליתיה. החלב והעור עם הבשר והאליה כלומר כולן קטנן כגדול: לא אבה נרש כו'. לפי שכולן היו רשעים: נרשאה נשקד מני כדיוך. אם נשקד אחד מיושבי נרש מנה שניך אם תמלאם כולם כי מוחזק גנג הוא: נהר פקודאה. אם מיושבי נהר פקוד: לויך. נתלה עמך בדרך: מגלימא שפירא דחוי עלך. מחמת שראה לך טלית נאה ודעתו לגונבו נתחבר עמך: אשני אושפיוך. שלא ידע היכן תשכב שגגבים מומחין הם: לוועד. מקום רשעים ומרביעי כלאים: כרוך על הכז. כל שעה היה מצוי אללו והיה נוקק עמו כדלמרינן בקדושין (דף עט:) צכרוכין אחריה וצכורות (דף סד) חזיר שכרוך אחר רחל כלומר נמשך וסוכן אללו תמיד: ילא ערוך מצנייהם. והיה נוקק בני אדם וממיה כדלמרינן צכורות (דף נג). גזי ערוך דרבי חנינא בן דוסא: אנשי וועד הן הביאו כו'. יאמזווגי כלאים היו: אף אני אביא עליהם צריה כו'. והיינו ערוך: פשמישן שוה. שמשמין שניהם פנים כנגד פנים כגון אדם או פנים כנגד עורף כגון בהמה: ועיבורן. ימי עיבור: יולדים זה מזה. מתעצבים זה מזה: ומגדלין. מניקים זה בנו של זה. וימי עיבורו של נחש אינו שוה לא לשרץ ובהמה והיה כדלמרינן צ"ק דצכורות (דף ס) שועל וכל מיני שרצים לשעה חדשים ונחש לשבע שנים ואמרינן התם ולאותו רשע נחש לא מצינו חבר יאיהיחך ילא אותו ערוך מנכ ומנחש: גם כרוך גם לפורענות. כדי ליפרע מן הרשעים: ברתני' המודלדין צממה. נתלש ממנה אבר בשר גידים ועצמות או נתלש ממנה בשר לצדו ועדיין הן מעוררים בה צמקתא. ויש הפרש בין אבר מן החי לצב שרץ מן האבר מוטמא אדם וכלים כנבלה והבשר שאינו אבר טהור מכלום כדילפינן לקמן בפירקין (דף קכח): צמקתא. אע"פ שהן מחוברין אם חישב עליהן להאכילן לעווד כוכבים היו אוכל לקבל טומאה ולטמא אחרים דטומאת עממן אין בהן עד שיתלשו כולן כדילפינן בגמרא [ע"ז] אכל מקבלים טומאה מן השרץ ומטמאין את ארצת: אחרים: ואריזין הכשר. לבה זמים פעם אחת לאחר שגדלדלו ושוב מקבלים טומאה עולמית. וליכא למימר צהאי אבר שסופו לטמא טומאה חמורה דליו מוטמא טומאת אבר מן החי עד שימות ושמה לא יבא לידי טומאה חמורה דשמה ישחטנה ואין שמיטה עושה ניפול:

(א) מיר סד. ג) ז"ל וכן הנפילין כ"א בערוך ערך בן הנפל וע"פ גרסא זו יתישב תמיהה המהרש"א כתיב ע"ש, א) ז"ל היה אומר, ד) ז"ל היו מה רבו מעשך ה' כ"א בילקוט, א) מוספתא כלאים פ"ה ה"ו, ו) נצורות ת, א) שנת א. פסחים ק"ט: א) ז"ל במיילין, א) עיין מהרי"ם, ו) עיין מו"מ, פ) ז"ל דבי צירין, א) נצוטה שם איתא בגון ודונוטא ופי צהאי וטוקא דגדש.

תורה אור השל"ם

1. וזה לכו הטמא בשרץ השורץ על הארץ החולד והעכבר והצב למינהו: ויקרא יא כט 2. מה רבו מעשיך ה' כלם ברכמה עשיה מלאך הארץ וצ"ח: 3. תהלים קד כד 4. שמוע זאת כל העמים האינוני כל יושבי חלד: תהלים מט ב 4. ארץ ארץ ארץ שמעי דבר ה' ירמיהו כב כט

מוסף רש"י

פומבדיתאה לויך אשני אושפיוך. שלמטין היו (כדחות א). כל שתשמישו ועיבורו שוה. כגון כשז ועו שניהם משמין פנים כנגד עורף וימי עיבורן שוה שטחיהם חשבים ויולדין. אס נא אהל על מין חפיו, ומגדלין. מניקין (בכורות א).